

Vukelić, Dario

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:953976>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA VIZUALNE I MEDIJSKE UMJETNOSTI
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ LIKOVNE KULTURE

DARIO VUKELIĆ

EXITUS

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

Doc. art. Hrvoje Duvnjak

Osijek, 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. TEMA SMRTI KROZ POVIJEST UMJETNOSTI	5
3. IDEJNI KONCEPT	8
4. PROCES RADA	9
5. ZAKLJUČAK	20
6. SAŽETAK / SUMMARY	21
7. POPIS LITERATURE	22

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, **Dario Vukelić**, potvrđujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Exitus**, te mentorstvom **doc. art. Hrvoja Duvnjaka** rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 11.09.2019.

1. UVOD

Prijevod latinske riječi koja se nalazi u samome naslovu rada "Exitus" je izlazak, završetak, smrt. Smrt je neizbježna za sva živa bića, a možda jedino koje je svjesno toga je čovjek. To je nešto što izaziva neugodu, tugu i bol kod ljudi. Samim time postoji i strah od kraja, od prolaznosti, od smrti u čovjeku. Čovjek se na različite načine bori kako bi na neki način pobijedio smrt, kako bi ostavio neki trag iza sebe. Neki to čine kroz potomstvo prenoseći svoje gene, dok drugi to čine kroz djela koja su stvorili ili učinili tijekom života. Mnogi su možemo reći u tome i uspjeli jer ih se sjećamo. Nastavljaju živjeti kroz svoja bilo dobra ili loša djela. Jedna od možda najznačajnijih, a zasigurno najljepših takvih djela, su umjetnička djela. Tema smrti možda nije lijepa, ali u umjetnosti je poprilično zastupljena kroz povijest, i neiscrpan je izvor nadahnuća za stvaranje sve do danas.

Primarni cilj ovoga rada bio je istraživanje ove teme s kojom se svakodnevno susrećem na različite načine, bilo putem medija, glazbe ili posla koji obavljam. Prikazao sam sliku smrti kroz slikarstvo putem platna i nanosa boje. Iako je tema rada smrt, i to u prvom planu smrt čovjeka, u samome radu nema nimalo figuracije, on je u potpunosti apstraktan, enformel. Bavi se više samim procesom nastanka, nego konačnim proizvodom. Ovo nije rad koji će krasiti zid nečije dnevne sobe, a to mu i nije cilj, već odraz stvarnosti kako ju ja vidim.

Odlučio sam se izraziti apstraktno jer je i sama tema pomalo takva. Taj odabir ujedno je i sekundarni cilj ovoga rada, kojim propitkujem svoje snalaženje i mogućnosti u suvremenoj umjetnosti.

U daljnjem djelu teksta bavim se idejnim konceptom kao i samim procesom nastanka završnog rada koji je realiziran kroz razdoblje od otprilike mjesec dana te je dio samog procesa i konačni završni rad potkrijepljen fotografijama. Također u jednom djelu se bavim i temom smrti kroz povijest umjetnosti, a u zaključku rada ukratko su iznesene spoznaje o samoj temi do kojih sam došao stvarajući ovaj rad te neki planovi za budućnost.

2. TEMA SMRTI KROZ POVIJEST UMJETNOSTI

Temu smrti kroz povijest umjetnosti možemo pratiti od samih njenih početaka i spiljskih crteža u prikazima lova na životinje i ratovanja pojedinih skupina pa sve do danas. Premda tada vjerojatno ti prikazi nisu imali ulogu i simboliku kao oni kasnije, vidljivo je da je tema smrti prisutna od samih početaka likovnog izražavanja. Važnost koncepta smrti jako je izražena i vidljiva u egipatskoj kulturi kroz mnogobrojne zidne oslike, reljefe, kipove, sitne predmete koji prikazuju razne aspekte smrti, a onda na kraju i u najvećim spomenicima smrti uopće, piramidama. Grčka kultura također ima svoje prikaze ove teme, nama možda najviše poznate kroz njihovu lončarsku umjetnost, odnosno vaze od kojih su neke bile i urne koje su između ostalog oslikavali i temama mitološke smrti, smrti povijesnih osoba te prikazima komemoracija poginulih u ratu. U rimskoj i ranokršćanskoj umjetnosti tema je zastupljena najviše u funeralnoj umjetnosti kroz sarkofage, grobne stele i mauzoleje. Jedan od najkompleksnijih i najzastupljenijih motiva u razdoblju od srednjeg vijeka do baroka, ali i uopće je sudbina Isusa Krista, njegova smrt. Mnoštvo je takvih prikaza u kojima se prezentira kažnjavanje i smrt mučenika te bi ta tema mogla predstavljati zasebnu cjelinu kada govorimo o temi smrti. Tu je i tema posljednjeg suda koja se javlja u razdoblju romanike na lunetama i zapadnim zidovima crkava koja upozorava na posljedice grešnog života. U 14. stoljeću pojavljuju se poučne ikonografske teme koje ljudima objašnjavaju kako je smrt neizbježna. Jedna od takvih tema je prikaz "Tri živa i tri mrtva". Scena prikazuje tri živa plemića kako susreću tri kostura koja im govore: "Ono što ste vi sada, mi smo nekoć bili, a ono što smo mi sada, vi ćete postati". Podsjećaju ih da bi trebali donositi bolje odluke dok su još živi. Još jedan motiv smrti koji je jako zastupljen u razdoblju srednjeg vijeka je ples mrtvacu ili "Dance macabre" koji prikazuje povorku ljudi iz svih slojeva društva i svih starosnih dobi s kosturima. Taj prikaz govori da smo pred smrti svi jednaki. Dobar primjer ove teme možemo vidjeti na fresci u crkvi Svete Marije na Škrilinah kod Berma u Istri iz 15. stoljeća, koju je izradio hrvatski slikar Vincent iz Kastva.

Tema smrti u umjetnosti prikazivana je na različite načine: od doslovnih prikaza ljudskog leša do alegorijskih i simboličnih prikaza i reprezentacija. Ljudski kostur je bio najčešći oblik prikazivanja smrti. Kasnije se kostur sažima samo na prikaz lubanje. U likovnoj umjetnosti u 16. i 17. stoljeću osobito je zastupljena tema "vanitas" i sa svojim varijacijama čini specifičan žanr.

Pojam je preuzet iz starog zavjeta (knjiga propovjednik 1:2) koja počinje stihovima na latinskome "Vanitas vanitatum omnia vanitas", što znači ispraznost nad ispraznošću. Tema je bila česta i u srednjovjekovnoj umjetnosti. Slična tema je i "memento mori" koja ima za zadatak podsjetiti da smo smrtni i da ćemo svi jednom umrijeti. Posebno omiljena u razdoblju baroka bila je jedan od pod žanrova mrtve prirode, koja se u tom razdoblju izdigla kao samostalna tema. Česti motivi i simboli koji se koriste u tim temama su alegorijski oblici nečega davno umrlog ili samo ugaslog kao što su lubanja, ugasla lampa ili svijeća, trulo voće, sat ili uvenulo cvijeće.

Tema smrtnosti vidljiva je i u mnogim modernim radovima. U 20. stoljeću, pojavom apstraktne umjetnosti zauvijek se mijenja način prikazivanja smrti u umjetnosti. Tema smrti se više ne prikazuje tipičnim simboličkim elementima koji ju predstavljaju. Njih sada zamjenjuje cjelokupna atmosfera djela ili čak samo boja. Tu je crna boja ta koja najčešće predstavlja sliku smrti. Pravac u umjetnosti 20. stoljeća zvan dadaizam, ne samo da se bavio temom smrti, već je u svom pohodu na tradicionalne likovne i estetske vrijednosti proglasio i smrt same umjetnosti. Smrt je centralna tema i u suvremenoj umjetnosti. Suvremena umjetnost ide još korak dalje u prikazivanju teme i ne upotrebljava više simboliku, već pravu, doslovnu sliku smrti.

Često su umjetnici pronalazili veću inspiraciju za stvaranje u mračnim, tragičnim i dramatičnim temama i u njima dosezali vrhunski kreativni domet, nego u radosnim i optimističnim. Promatrajući opuse nekih od najvećih umjetnika, od razdoblja renesanse pa do danas, barem što se tiče slikarstva, dolazimo do činjenice koja nam govori da gotovo da nema umjetnika koji se u nekom obliku nije dotakao teme smrti u svojim radovima. Mnogi od njih su ostvarili neke od najboljih i najpoznatijih radova baš u toj temi. Tako su se tom temom različitih uprizorenja između ostalih bavili: Pieter Bruegel stariji u slici "Trijumf smrti", Albrecht Durer sa svojim drvorezom "Četiri jahača apokalipse". Bosch je poznat po svom uprizorenju smrti u slici "Muzički pakao". Rembrandt je uprizorio doslovnu sliku smrti odnosno leš u poznatoj slici "Sat anatomije dr. Tulpa". Mističnom i zagonetnom smrti bavi se Nicolas Poussin u svojoj slici "Arkadijski pastiri". Slika "Splav Meduze" od Theodora Gericaulta prikaz je smrti bez imalo plemenitosti i dostojanstva, sirova i brutalna. Jacques Louis David prikazuje smrt povijesnih osoba u slikama "Mrtvi Marat" i "Sokratova smrt". Goya je ostavio snažan dojam sa svojim mračnim prikazima strahote rata, a poznata Picassova "Guernica" također progovara o strahotama rata. Smatra se da je Van Gogh sa svojom slikom "Žitno polje s gavranima"

nagovijestio svoju skorbu smrt. U slikama Edwarda Muncha uprizorenje smrti je prisutno kao kod rijetko kojeg umjetnika, a najviše u djelima "Mrtvačka postelja", "Smrt u bolesničkoj sobi", "Autoportret s kosturom". Još jedan umjetnik koji je možemo reći bio opsjednut temom smrti je Francis Bacon s radovima kao što su "Tri studije za raspeće" i "Triptih za Georga Dyera". Smrt je središnja tema i u radu Damiena Hirsta, a jedan od najpoznatijih radova mu je "Fizička nemogućnost smrti u umu nekog živog". Tu je još i Andy Warhol sa svojim ciklusom "Smrt i nesreća" te mnogi drugi koji su se bavili tom temom u svojem radu.

3. IDEJNI KONCEPT

Ideja za rad dugo se rađala i kuhala u podsvijesti prije nego je postala svjesna. Ideja se stvarala kroz posao koji radim uz studiranje, a to je rad u osječkoj bolnici gdje prevozim bolesnike s odjela na odjel, na razne zahvate, pretrage, a također, i umrle na odjel patologije. Bivajući svakodnevno u kontaktu, gledajući i slušajući sve te bolesti, patnju i smrt ljudi, ne možeš ne početi razmišljati o životu općenito, a onda i njegovom kraju. Tu negdje u nekom trenutku rodila se prva ideja. Znao sam da želim spojiti to dvoje na neki način - studiranje i posao, još točnije slikarstvo i taj posao koji radim. Nisam odmah znao kako, i na koji način ću to napraviti, ali znao sam da to želim. Poticanje na slobodno izražavanje, kreativnost, istraživanje i traženje svog izričaja te stvaranje vlastitih ideja od strane profesora na trećoj godini studija, samo je još više pridonijelo da se ta ideja i ostvari. Htio sam se okušati u slikarstvu kakvo mi je do tada bilo nepoznato s praktične strane, potpunoj apstrakciji i konceptualnoj dimenziji samoga rada. Zanimao me više sam proces nastanka djela i ideja, nego konačni proizvod. To mi je bilo manje bitno. Neupućenom promatraču samo djelo vjerojatno ne govori previše. Kao što sam spomenuo, jedan dio posla u bolnici je i prijevoz umrlih osoba na odjel patologije i smještanje u hladnjače za umrle. Upravo tamo sam prilikom jednog posjeta došao do konačne ideje za rad. Sama kompozicija moga djela preuzeta je od oblika, dimenzija i rasporeda vrata jedne od hladnjača za umrle. Ta vrata su me asocijala na ona 3D slikarska platna dubokih podokvira. Tako je nastao moj spoj umjetnosti i stvarnosti kojom sam okružen jer umjetnost je uvijek i bila slika stvarnosti. U konačnici, kompozicija je poliptih koji se sastoji od šest identičnih platana posložena u dva vertikalna niza s po tri platna u svakom, koja čine jednu cjelinu.

4. PROCES RADA

Proces rada započeo je pripremanjem podloge za rad. U ovom slučaju radi se o slikarskom platnu izrađenom od pamuka gramaže 320 g/m², grundirano bijelim *gessom*. Platno je kupljeno gotovo pripremljeno u roli, kao i drvene letvice podokvira. Slijedilo je sastavljanje drvenih letvica odnosno podokvira te rezanje i napinjanje platna na iste. Rezultat je bio šest napetih platana dimenzija 60 cm x 80 cm x 4 cm, spremnih za slikanje.

Volio bih da ovaj rad mogu raditi duže vremena, možda čak kroz nekoliko godina. Nanoseći boju i odražavajući njome osjećaje, ljudska stanja i događaje u životu. Naravno, nemam toliko vremena, stoga je ovaj proces ubrzan. Radim istodobno na svim platnima. Nanosim boju iz dana u dan, potez preko poteza, sloj na sloj. Na kraju, ima tu svega: svijetlih i mračnih, debljih i tanjih, toplih i hladnih, divljih i mirnijih, monokromatskih slojeva. Pokušavam dočarati težinu ljudskog života i njegova stanja kroz teksturu i slojeve boje. Na neka platna nanosim više slojeva nego na druga jer ne žive svi jednako dugo. Osjeća se težina na platnima, kako metaforička, tako i doslovna. Jedno platno je posebno izmučeno od nanosa različitih materijala te sam ga na kraju još i zapalio i pustio da gori neko vrijeme, što je stvorilo dodatnu teksturu. Na jedno platno nanosim samo jedan tanak sloj crne koji simbolizira preranu, puno preranu smrt, smrt tek rođenog djeteta ili čak mrtvorodenče.

U prvim slojevima koristim se akrilnim bojama, kasnije nastavljam s uljanim bojama. U nekim slojevima ubacujem u boju i neke dodatne materijale poput pijeska, prašine i pur pjene kako bi dobio grublju teksturu i reljefnost. Boju nanosim na različite načine: širokim kistovima, krpama, špahtlama, komadima kartona koje koristim kao špahtle, ali i proljevanjem, prskanjem boje te direktno rukama.

Želim uživati u radu, ali to nije uvijek lagano. Iako ubrzan, to je ipak proces koji traje danima i mijenjaju se raspoloženja i osjećaji, a istodobno s time mijenjaju se i boje i način njihova korištenja. Tako su pojedini dijelovi u nekim slojevima planirani, kako bojom, tako i potezima, dok su drugi u potpunosti impulzivni i divlji u odabiru i u nanosu boje. Namjerno odlazim raditi na slikama i onda kada mi se baš i ne da, kada nemam vremena ili kada sam umoran kako bi prenio što realniju sliku stvarnosti.

Na kraju svega, na vrh svih tih slojeva dolazi posljednji sloj, sloj crne boje. Ostali slojevi se više ne vide, ali su zato ostavili traga. Vidi se da se nešto događalo ispod te crne. Stoga, iako je zadnji sloj boje na svim platnima jednak, crn, čime sam želio reći i pokazati kako bez obzira na sve svi završimo isto te da smo pred smrti svi jednaki, tekstura stvorena od više ili manje različitih slojeva boje na svakome platnu je drugačija. Pokazuje da bez obzira na to što smo u smrti svi jednaki, u životi svatko od nas ima neki svoj, duži ili kraći, teži ili lakši put.

slika: proces rada

slika: proces rada

slika: proces rada

slika: proces rada

slika: proces rada

slika: proces rada, detalj

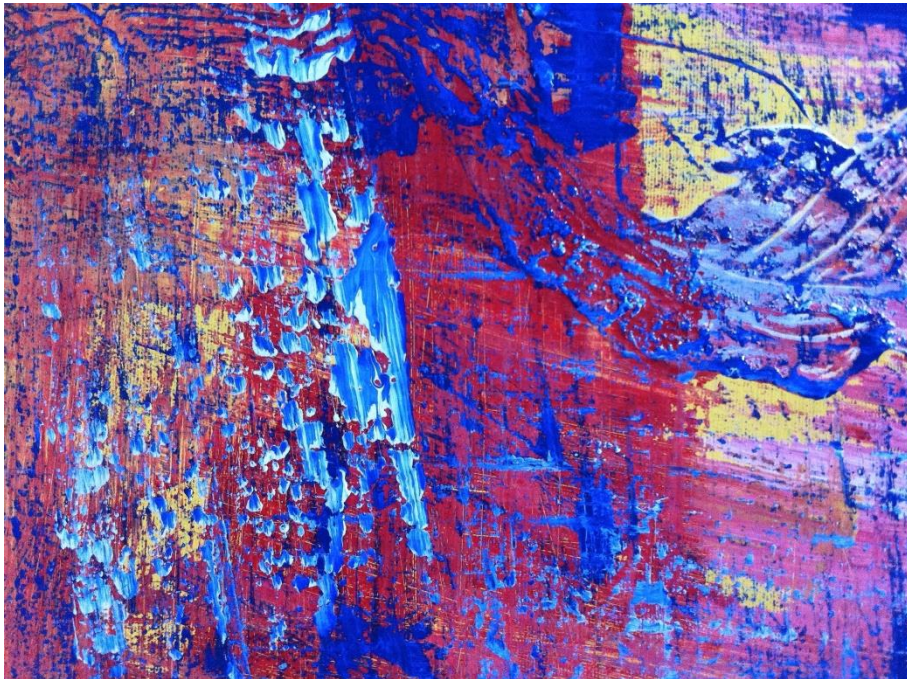
slika: proces rada

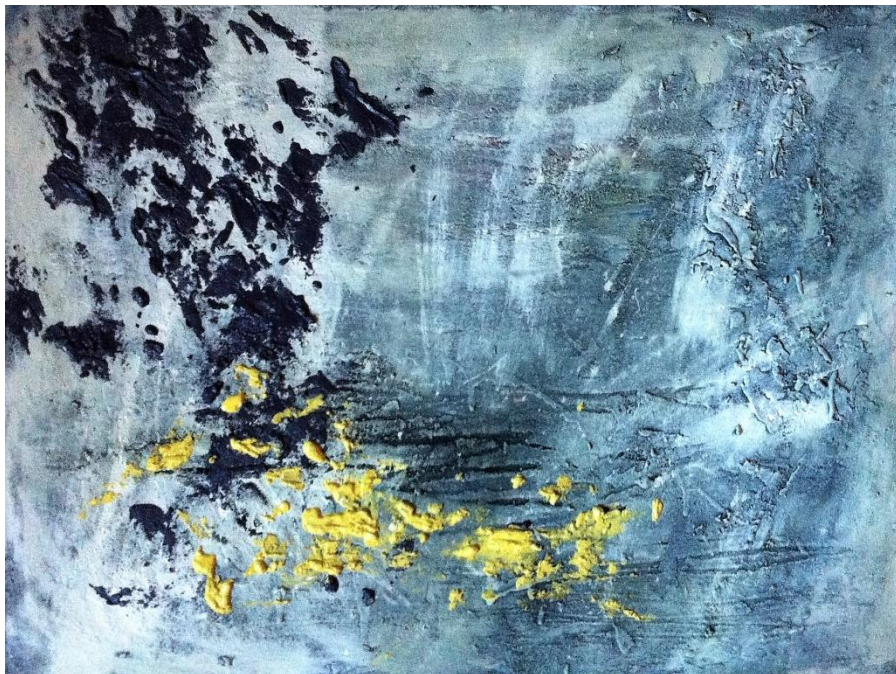
slika :proces rada

slika: proces rada

slika: proces rada

slika br.1 gotova

slika br.2 gotova

slika br.3 gotova

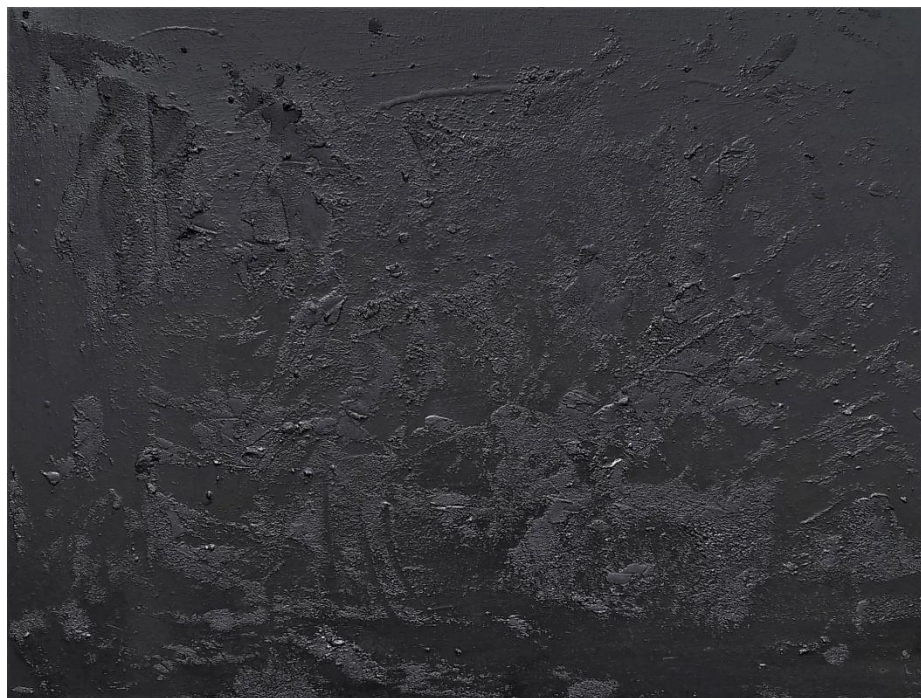
slika br.4 gotova

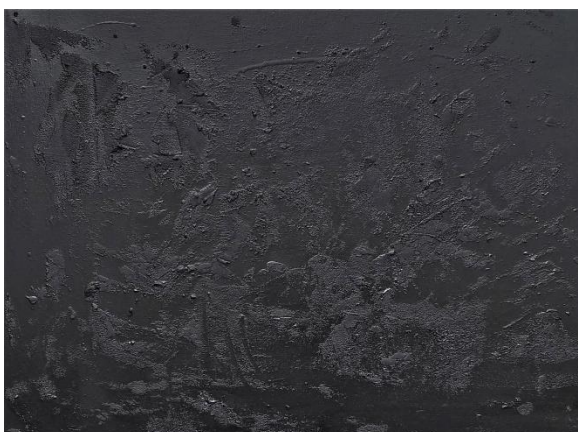
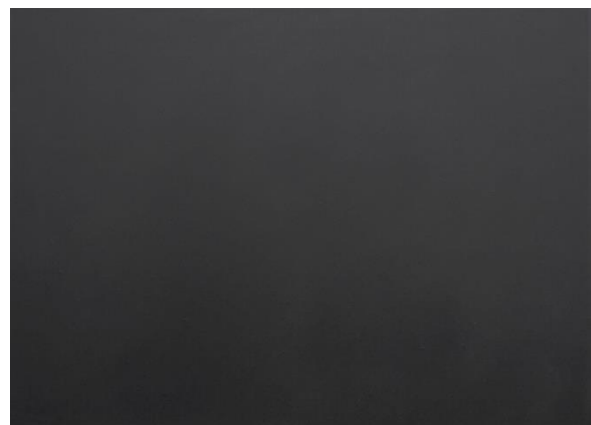
slika br.5 gotova

slika br.6 gotova

konačni rad

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu pokušao sam nešto drugačije, pokušao sam izaći iz vlastitih okvira slikanja i istražiti meni nepoznato. Htio sam se okušati u suvremenom pristupu slikarstvu, a koliko sam i da li sam u tome uspio pitanje je za raspravu.

Tema smrti je kompleksna tema, ali isto tako i neiscrpna i neobuhvatna, intrigantna i mistična. U isto vrijeme je melankolična, pa i strašna, ovisno iz kojeg kuta ju sagledamo. Također mislim da ova tema, osim one vizualne, ima i široku konceptualnu dimenziju za istraživanje. Radom na ovoj temi htio sam samome sebi odgovoriti na neka pitanja vezana uz smrt, ali i život. Tražio sam odgovore vezane uz suvremeno slikarstvo i moju ulogu u njemu. Kao što to obično biva kada tražimo neke kompleksne odgovore, istraživanje ove teme možda mi je otvorilo više pitanja, nego što je dalo odgovora. Bez obzira na to, sa slikarstvom neovisno kojeg tipa zasigurno nastavljam, a vrlo je vjerojatan i povratak ovoj temi u budućnosti jer ovim radom sam ju možda tek zagrebao po površini.

Na kraju, moglo bi se reći da moja tema i nije bila samo smrt, već i život. Smrt je sastavni dio života, i da bi se dogodila smrt, da bi došlo do smrti, mora postojati život.

6. SAŽETAK / SUMMARY

Primarna tema rada je smrt čovjeka, prikazana putem medija slikarstva. Rad opisuje i pokazuje proces koji je doveo do konačnog rezultata. Od začetka ideje do procesa izvedbe. Opisuje i prikazivanje teme smrti kroz povijest umjetnosti. Rad je u konačnici apstraktni poliptih, koji se sastoji od šest slika, koje izražavaju različite ljudske osjećaje i stanja kroz teksturu i slojeve boje. Fokus rada je više na samoj ideji i procesu nastanka, a manje na konačnom proizvodu.

Ključne riječi: Exitus, smrt, tema smrti u umjetnosti, život, boja, proces, koncept

The main theme of the work is death of a human, shown through the media of painting. Work shows and describes process which led to final result. From the initial concept to the execution process. It also describes depiction of theme of death throughout the history of art. In the end, the work is abstract polyptych, consisting of six paintings, which express a different human emotions and states through texture and layers of paint. Focus of the work is more on the idea and the process of creating, and less on final product.

Key words: Exitus, death, theme of death in art, life, color, process, concept

7. POPIS LITERATURE

1. Dimitrije Popović, SMRT U SLIKARSTVU, Matica hrvatska, Zagreb 2001.
2. Marina Dujmović, Razvoj teme plesa mrtvacu u povijesti umjetnosti, Repozitorij Filozofskog fakulteta Rijeka, 2015. <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A204>
3. Radovan Ivančević, Stilovi Razdoblja Život 1, Od paleolita do predromanike, profil, Zagreb 1998.
4. Townsend, C., Art and Death, I.B Tauris, 2008.